

<https://doi.org/10.62837/2024.9.64>

NOVRUZƏLİYEVƏ SEVDA CAİD QIZI

Azərbaycan Tibb Universiteti, dosent

snovruzeliyeva@amu.edu.az

orkid kodu: ID 0009-0007-

9535-7799

RƏSMİ-İŞGÜZAR KOMMUNİKASİYADA XƏYAL QURMANIN PRIORİTETLİYİ

A person starts dying when he stops dreaming. (Brian Williams)

İnsan xəyal etməyi durdurarkən ölməyə başlar. (Brayan Uilyams, ABŞ)

Rəsmi işgüzar kommunikasiya. Geniş formatlara sahib olan bu kommunikasiyanın 2 forması var – yazılı, şifahi. Dövlət və özəl qurumlarında yazışma və sənədləşmələr rəsmi-işgüzar kommunikasiyanın yazılı formasıdır. Bu yazışma və sənədləşmələr Azərbaycanın bütün şəhər və rayonlarında Azərbaycan dilində aparılır, ayrı bir dilin rəsmi yazışma və sənədləşmə statusu yoxdur.

Dövlət və özəl qurumların yazışmaları ədəbi dil normalarına riayət etməyə, bayağı-qaba-şit söz və ifadələr işlətməməyə, aşağılayıcı-eqo doğurucu-incik və şübhə gətirici olmamağa, dövlətin imicinə və xalqın adına kölgə salan yanaşmalardan yayınmağa, elin inancına, ayınlərinə, adət-ənənələrinə sayğı duymağa, anlamlı və kontekstə bağlı olmağa borcludur.

Rəsmi-işgüzar kommunikasiyanın şifahi forması onun yazılı forması qədər önəmli olmasa da, önəmsiz də deyil. Sadalanan qurumların adından danışan məmur və işçi Azərbaycan dilində sərbəst danışmağı, düşüncələrini düzgün və çətinlik çəkmədən ifadə etməyi, publika qarşısında karıxmadan çıxış etməyi, danışdıqlar aparmağı bacarmalıdır.

Xəyal gücü. Yer üzündə görünən və görünməz hər varlığın enerjisi, gücü var. Görünməz varlıqların başında dayanan, yaşanan hər prosesin yaradıcısı və yönləndiricisi olan xəyal anlayışının da gücü var, bu məqalədə ona xəyal gücü deyirik. Beyində xəyalı tərpənişə gətirən əsəb impulslarıdır, onların sürəti saniyədə 270 km-dir. Bu böyük sürəti beyinə yerləşdirməklə Tanrı insan xəyalına sonsuz güc, düşünmə, qərara alma, qərarını dəyişmə, plan qurma, planını dəyişmə, yaşayınca yeniliklərə cummaq istəyi vermiş olur. İşində yeni uğurlara çatmaq istəyən bir insanın ilk gördüyü iş yeni xəyallar qurmaqdır. Xəyalın yol açdığı səy (çalışma, əmək, zəhmət) olmadan həyat yollarında irəliləyiş və yenilənmə olmur. **Qurani-Kərim** buyurduğu kimi, *“İnsan üçün yalnız öz çalışdığıının qarşılığı vardır”* (1, s.516).

Qorxu və xəyal bir-birinə qarşı olan anlayışlardır. Qorxu insandan enerji və potensialını alır, yerinə süstlük, qərarlısızlıq, xəstəlik verdiyi üçün neqativ bir güc olaraq anılır. Xəyal isə yaradıcı, ümid verici, uğura yol açıcı olduğu üçün pozitiv güc

sayılır. Qorxu insana yaxşı heç nə vəd etmir, ona möcüzə yaşatmır, xəyal isə sonu görünməz bir güc olduğundan möcüzələrə yol açar. Qorxunun enerji alıcı, xəyalın enerji paylayıcı olduğunu eramızdan öncə düzgün anlayın **Qautama Budda** insanlara öyüd olaraq buyurur (2, s.72)

Miracles start to happen when you give as much energy to your dreams as you do to your fears.

Qorxularınıza verdiyiniz enerjiyi xəyallarınıza da versəniz, möcüzələr yaşanmağa başlayar.

Ruhu titrədən olaraq, şair ruhunun əllə görüşündən yaranan dahiyənə poetik örnəklər yaratmaq üçün (Nizami, Şekspir... kimi), rəssam ruhunun əl ilə kontaktından ortaya çıxan dahiyənə tablolar çəkmək üçün (Leonardo da Vinci, Rembrandt, Van Qoq... kimi), bəstəkar ruhunun əl ilə təmasından aşkara çıxan dahiyənə bəstələr bəstələmək üçün (Motsart, Bethoven, Bax... kimi), cansız mərmərə və daşa canlı insan cizgilərini hopduraraq dahiyənə heykəllər qurmaq üçün (Mikelandelo... kimi), yazıçı ruhunun əl ilə iş biliyindən meydana gələn dahiyənə nəsr əsərləri yazmaq üçün (Tolstoy, Dostoyevski, Huqo... kimi), filosof ruhunun əl ilə bağlantısından araya gələn dahiyənə fəlsəfi baxışlara həyat vermək üçün (Platon, Aristotel, İbn Sina... kimi), alim düşüncəsinin dərinliklərə vararaq böyük kəşflər etməsi üçün (Nyuton, Eynşteyn, Edison... kimi) – bütün bu durumlarda xəyal ön planda durur, qalan hər şey ondan sonra. Sadalanan insanlara dahi rütbəsini verdirən, aşırı həvəsin, əzmkarlığın, qərarlılığın, səbrin başında yalnız xəyal durur, xəyal olmasaydı, onların heç biri ola bilməzdi. 18-ci əsr fransız yazar və filosofu **Deni Didro** yazırdı (3):

Воображение! Без этого качества нельзя быть ни поэтом, ни философом, ни умным человеком, ни мыслящим существом, ни просто человеком.

Xəyal gücü! Bu özəllik olmadan nə bir şair, nə bir filosof, nə bir zəkali insan, nə düşünən bir varlıq, nə sadəcə bir insan olmaq olmaz.

Xəyal gücü insan üçün bilikdən daha önəmlidir, çünki xəyal gücü üçün limit (son hədd) yoxdur, bilik üçün isə həmişə limit var. Dünyada hansı alim böyük bir kəşf edibsə (Nyuton, Eynşteyn, Rezerford, Saxarov... olaraq), xəyal gücünün başda olduğu gərgin zəhmət baryerasını aşmaq gücünə olubdur. Bu xəyal gücü işgüzar kommunikasiya üçün çox önəmli bir faktordur. Xəyal gücü ortada olmayınca, heç bir kommunikasiya, o sıradan rəsmi-işgüzar kommunikasiya baş tutmaz, təsadüf üzündən baş tutsa da, davamlı və fayda verici olmaz.

Xəyal gücünün, ünsiyyət üçün xəyal qurmanın önəmini biz qabartmırıq, bu ideyanı dünyada ən böyük fizik-teoretik olan **Albert Eynşteyn** dəstəkləyərək vurğulayır: özümü və düşüncə metodlarımı incələyərkən (analiz edərkən) bu nəticəyə gəlirəm ki, fantaziya hədiyyəsi mənim üçün pozitiv bilikləri mənimsəmək istedadından daha çox şey deməkdir (4, s.148):

When I examine myself and my methods of thought, I come to the conclusion that the gift of fantasy has meant more to me than any talent for abstract, positive thinking.

Özümü və düşüncə metodlarımı incələyərkən bu nəticəyə gəlirəm ki, fantaziya hədiyyəsi mənim üçün abstrakt və pozitiv bilikləri mənimsəmək istedadından daha çox şey deməkdir.

Böyük alimin bu sitatına göz gəzdirərkən görürük, o, “xəyal gücü” anlamında “imagination” anlayışına “fantaziya hədiyyəsi” mənasında “the gift of fantasy” deyir, onunla da həyat gücünü təbiətin verdiyi bir hədiyyə sayır. Sitatda qrammatik bir hadisə var, o da azərbaycanca “nəticəyə gəlmək”, türkcə “neticeye gelmek”, rusca “прийти к заключению” kimi kalka olunan “come to the conclusion” frazeoloji feilidir.

Hər bir insanın nəyəsə inancı və bir çox insanın nəyəsə ideyası var. Bu ikisi çox vaxt insanların bacarıq və istedadlarını buxovlayaraq onları irəliləməyə qoymur. Odur ki, belə duruma düşən insanlar özlərində cəsarət tapmağa, inanc və ideyasını dəyişməyə güc tapmalıdır. **Albert Eynşteyn** hesab edir ki, bizi inkişaf yolunda irəliləməyə biləcək tək bilik xəyal gücünün hər şeyi edə biləcəyi bilikdir, çünki xəyalımızda mümkün olan hər şey reallıqda mümkündür. Bu sitatdan alınan birinci qənaət odur ki, inanc və idealar həmişə pozitiv olmur, belə olan durumda onların daşıyıcısı olan bir şəxs inanc və ideya dəyişiminə getməlidir ki, həyatını dəyişsin, yeni rəsmi-işgüzar kommunikasiya qursun, yeni biçimdə uğurlara yol tapsın. İkinci qənaət odur ki, bilik insanı irəliləmədən yanaşma olsa da, xəyal gücü onu daha irəlilərə apara bilən və sərhəd tanımayan bir gücdür. Bu böyük alim yalnız xəyal gücündən aldığı böyük enerji hesabına özünə kimi bölünməz sayılan atomu parçalayıb, nisbilik nəzəriyyəsini yaradıb və başqa böyük ixtiralara imza atıb (4, s. 142):

Наши убеждения и представления часто являются ловушкой, ограничивающей наши возможности. Единственным знанием, способным продвинуть нас на пути развития, является знание того, что воображение способно на все. И все, что возможно в нашем воображении, возможно и в реальности.

İnanc və ideyalarımız çox vaxt imkanlarımızı məhdudlaşdıran bir duzaqdır. Bizi inkişaf yolunda irəliləməyə biləcək tək bilik xəyal gücünün hər şeyi edə biləcəyi bilikdir. Və xəyalımızda mümkün olan hər şey reallıqda mümkündür.

Bir insanın var olması ayrı anlayış, onun yaşamış olması bir ayrı anlayışdır. İnsan özünü tanıyarsa, yeyib-içirsə, demək, canlı varlıqdır. Əgər o, bunlarla yanaşı xəyal edirsə, plan qurursa, hədəf qoyursa, yazılı işgüzar kommunikasiyada pul qazanıb və qazandırarsa, ailə qurursa, özünə karyer düzəldə bilirsə, tanınma- bilinmə istəyirsə, yarada bildiyini satdıra bilirsə, yardım alır və yardım edirsə, tanımadığı bir insanın çəkdiyi acısını paylaşdırsa ona dəstək olursa, özünə və çevrəsinə yararlı bir fərd olursa, o şəxs gerçək anlamda yaşamış olur, yaxşı bir insan olaraq. Başında pozitiv

xəyal və poitiv hədəfin durduğu elə həyat anlamlı yaşamağa dəyər və insani bir həyatdır. Dünyanın böyük yazarları arasında yer alan amerikalı yazar **Mark Tven** insan həyatında xəyalın danılmaz önəmini qabardarkən tövsiyə edir ki, xəyallardan ayrılmayın, çünki xəyal etməsəniz, canlı varlıq olaraq qalacaqsınız, amma yaşamağı dayandıracaqsınız (5, s.74):

Don't part with your illusions. When they are gone you may still exist, but you have ceased to live.

Xəyallarınızdan ayrılmayın. Onlar gedərsə, siz bəlkə də var olarsınız, amma yaşamağı dayandıracaqsınız.

Hər uğurun başında, dediyimiz kimi, xəyal və sıx çalışma dayanır. Bunlardan biri olmasa, o birisi bir işə yaramaz. İkisi birləşirsə, həyatın yenilənməsinə qapılar açılır. Odur ki, birisi xəyal qurub çalışsa da, uğura qovuşmursa, bu adam ruhdan düşməsin, xəyalına və çalışmasına davam etsin, bilsin ki, Tanrı onu sevməsə idi, dünyaya gətirməzdi. Kimsəsiz bir insan da dünyada tək deyil, hamının arxasında Tanrı dayanır: üstümüzdə dayanan səma ilə, parlayan günəş, nurlanan ay, sayırşan ulduzlarla, yer üzünə səpələnən milyonlarla gözəllik obyektləri ilə, bizi çevrəsinə alan insanlarla, bizi çulğalayan xəyal və arzularla. Bütün kainat hər birimizə qarşı dostdur və ən yaxşını gizli olaraq yalnız o kəslərə verir ki, xəyal edir və sıx çalışırlar. Bu sözləri **Abdul Kalam** (1931-2015) belə təsvir edir (6, s.107):

Look at the sky. We are not alone. The whole universe is friendly to us and conspires only to give the best to those who dream and work.

Səmaya baxın. Biz tək deyilik. Bütün kainat bizə dostdur və ən yaxşını gizli olaraq o kəslərə verir ki, xəyal edir və çalışırlar.

Xəyal etmək, xəyal qurmaq insana xas özəlliklərdən biridir. İnsanın bu özəlliyi arada olmasaydı, bizdən öncə insan ağılı ilə dünyada yarananların, indi yaranmaqda olanların heç biri olmazdı, insanlar da heyvanlara xas həyat sürərdilər. Demək, proqres, incəsənət, elm, texnika və yüzlərlə önəmli sahələrin işgüzar kommunikasiya yolu ilə ilk yaradıcısı, ilhamlandırıcısı latın kökənli ingiliscə “imagination”, ingilis kökənli ingiliscə “dream”, rusca “воображение”, ərəbcədən keçmə olmaqla azərbaycanca “xəyal” anlayışıdır. 1913-cü il doğumlu, 4 dünya rekordunu qıran amerikalı atlet **Cessi Ouens** insan xəyalının önəmini qabardaraq, xəyalın reallığa keçməsinin 4 yolunu göstərərək deyirdi (7):

We all have dreams. But in order to make dreams come into reality, it takes an awful lot of determination, dedication, self-discipline, and effort.

Hamımızın xəyalları var. Ancaq xəyalları reallığa döndərmək üçün olduqca çox əzmkarlıq, fədakarlıq, öz-disiplin və cəhd gərəkdir.

Bu böyük idmançı sitatının başında “qərarlılıq” mənasında “determination” anlayışı yer alır. Rəsmi-işgüzar kommunikasiyada qərarlılıq bir anlayış olaraq sadəcə arzu və istək deyil, güclü və davamlı arzu və istək deməkdir. Doğrusu, arzunun

balacası insanı böyütməz, irəlilətməz, onu başqalarından fərqli etməz. Bunları yalnız arzunun böyüyü edər, həm də güclü və davamlı olmaqla.

İkinci yerdə “fədakarlıq” anlamında “dedication” dayanır. Bir işgüzar kommunikasiyaya qatılacaq fədakarlıq ona kompleks və dayanıqlı bir görkəm verəcək. Çünki fədakarlıq anlayış olaraq özünü fəda etmək, vaxtının çoxunu konkret işə həsr etmək, insanlara, ailəyə qarşılıq gözləmədən yardım etmək deməkdir.

Üçüncü yerdə “öz-disiplin” mənasında “self-discipline” yer alır. İşgüzar kommunikasiyaya girən bir insan planlı hərəkət edərsə, sistemə bir biçimdə çalışırsa, hər işi düzənli olursa, özünü və işini ciddi kontrol altına alırsa, başqalarının qüsurlarına tolerant yanaşsın, özünün qüsurlarına qarşı barışmaz bir yanaşma ortaya qoyarsa, belə insan “nizam-intizamlı” mənasında öz-disiplinli bir insan olur. İstənilən uğur elə insana daim tamarzıdır.

Dördüncü yerdə “səy” mənasında “effort” var. “Effort” bir isim olaraq ərəbcədən gəlmə “səy” mənasında olsa da, türklər ona türkcə olan “çaba” deyirlər. “Çaba” da, “səy” də sadəcə çalışma deyil, bir işi icra etmək üçün davamlı olaraq sərf olunan enerji və gücdür.

Xəyal qurmaq, arzulamaq gözəl işdir, xəyal və arzunun həyatını yaşamaq daha gözəldir. Bu cür yanaşma insanın gününü və keçimini cənnətə döndərir. Yerdəki cənnətə gedən bu yolda əngəllər, şübhələr, xətalər, uğursuzluqlar hər zaman olub, yenə də olacaq. Həyatı quran onu elə qurub ki, bu sadalananlar olmayınca həyat dəyişməz, sevindirici və fərqləndirici olmaz.

Hər dərdin dərmanı olduğu kimi, əngəllərin, şübhələrin, xətalərin, uğursuzluqların da dərmanı var, o da “sıx çalışma, əzm, özünə inam” üçlüyüdür. Bu üçlük olarsa, yuxarıdakı dördlük ruhdan salıcı və dağıdıcı olmaz. Oxun tətii nə qədər geriyə çəkilərsə, bir o qədər irəliyə cumduğu kimi, əngəl və xətalər çox olduqca, həyat yolunda irəliləmələr də çox olacaq. Demək, qazanılan uğurlar çətinliklərdən doğur, ayrı yol yoxdur. Zimbabveli politoloq **Roy Bennet** (1957-2018) bu dediyimizi belə açıqlayır (8, s.92):

When you start living the life of your dreams, there will always be obstacles, doubters, mistakes and setbacks along the way. But with hard work, perseverance and self-belief there is no limit to what you can achieve.

Xəyallarınızın həyatını yaşamağa başlarkən yol boyunca hər zaman əngəllər, şübhəçilər, xətalər və uğursuzluqlar olacaq. Ancaq sıx çalışma, əzm və özünə inamla əldə edəcəklərinizin limiti yoxdur.

Xəyalların çoxu ilk baxışda imkansız görünür, sonra inanılmaz görünür, sonra insan öz iradəsini çağıranda (iradəli olanda) qaçılmaz olurlar (yüzə-yüz həyata keçirlər). Demək, xəyallarımız reallaşdırsa, onlardan vaz keçmək yerinə onlardan bərk-bərk yapışaraq çalışmalıyıq, çıxış yolları aramalıyıq, yeni yanaşmalardan başlamalıyıq. Bu cür ciddi yanaşma ortada olarsa, o zaman arzularımız qaçılmaz olacaqlar. Göründüyü kimi, ağlabatan bir xəyala real don geydirən – xəyala israr

etmək və gərgin əmək sərf etməkdir, başqa sözlə, “xəyal+gərgin əmək” düsturudur. Amerikalı aktyor və rejissor **Kristofer Riv** (1952-2004) yuxarıda sadalanan mənə yükünü belə sadalayır (9, s.129):

Many of our dreams at first seem impossible, then they seem improbable, and then, when we summon the will, they soon become inevitable.

Xəyallarımızın çoxu ilk başda imkansız görünür, sonra inanılmaz görünür və sonra, iradəni çağırırsa, qaçılmaz olurlar.

İnsanın geydiyi gözəl paltar onu görünüşcə gözəl edər, amma düşüncə və xəyalının gözəlliyi onun daxilən kim olduğunu ortaya qoyur. Bir insanın mənəvi gücü onun düşüncə və xəyalının gücündən asılıdır, bunu gənc ikən anlamaq olmur, yaşa dolduqca anlamaq olur. Görünən və görünməz hər bir varlıq öləri olduğundan bir gün yox olub gedir, amma düşüncə ölmür, düşünən insan ölsə də. Mükəmməl insan odur ki, daim olmaqla sağlam düşüncə və xəyala sahibdir. Vasily Şukşin (1929-1974) sovet kino rejissoru olaraq bir sitatında bunu belə açıqlayır (10):

С возрастом начинаешь понимать силу человека, постоянно думающего. Это огромная сила, покоряющая. Всё гибнет-молодость, обаяние, страсти, всё стареет и разрушается. Мысль не гибнет, и прекрасен человек, который несёт её через жизнь.

Yaşlandıqca daim düşünən insanın gücünü anlamağa başlayırsan. Bu – çox böyük, fəth edən bir gücdür. Hər şey – gənclik, cazibə, ehtiraslar yox olur, hər şey yaşlanır və dağılır. Düşüncə yox olmur və onu həyatında daşıyan – mükəmməl insandır.

Mövzunun aktuallığı

İşgüzar kommunikasiyanın bir növü olan rəsmi-işgüzar kommunikasiya dövlət və özəl qurumların apardığı yazışma, məktublaşma və sənədləşmələr olduğundan, həm də bu kommunikasiyanın necəliyi xəyal gücünün necəliyindən asılı olduğu üçün “Rəsmi-işgüzar kommunikasiyada xəyal qurmanın prioritetliyi” bir mövzu olaraq aktualdır və hər zaman aktual qalacaqdır.

Mövzunun aktuallığı məqalə müəllifinin açıqlamalarında, ingiliscə və rusca sitatların Azərbaycan dilinə etdiyi düzgün tərcümələrində incələnilir.

Ədəbiyyat

1. Qurani-Kərim, Azərbaycan dilində, Bakı, “Nurlar”, 2017, 624 s.
2. Buddha Quotes, “Yvonne Books Pte ltd”, 2023, 108 p.
3. <https://www.travelenc.ru/> Воображение/ Дени Дидро.
4. Einstein Albert Quotes, “Independently Published”, 2022, 273 p.
5. Twain Mark, Pudd Nhead, “Digireads.com publishing”, 2017, 110 p.
6. <https://www.taalk.com/> How Abdul Kalam Inspired.

7. <https://www.brainyquote.com/> Jesse Owens/ We all have.
8. Bennet Roy, The light of the Heart, “Roy Bennet”, 2020, 250 p.
9. Reeve Christopher, Nothing is Impossible, “Random House”, 2002, 192 p.
10. <https://www.citaty.net/> В жизни-с возрастом/ Василий Шукшин

Novruzəliyeva Sevda Caid qızı

Xülasə

Rəsmi-işgüzar kommunikasiyada xəyal qurmanın prioritetliyi

Bu elmi-araşdırma işində rəsmi-işgüzar kommunikasiyanın yazılı və şifahi formalarına, habelə xəyal anlayışına aydınlıq gətirilir, ingiliscə və rusca sitatlar, onların tərcümələri ilə birlikdə.

Filosof, yazıçı, dövlət başçısı, alim, biznesmen, peşəkar idmançı olmaqla dünyada tanınan insanların sitatları dəqiq analiz olunur, hər sitata fərdi yanaşılır, qarşıya qoyulan məsələnin mahiyyəti açıqlanır və bu zaman heç kimin kompozisiya, rəy və planından istifadə olunmur. Bu da məqaləyə fərqləndirici özəllik bəxş edir.

Məqalə müəllifinin rəsmi-işgüzar kommunikasiya, dilçilik, müqayisəli tərcümə ilə bağlı açıqlamaları yenilikçi prizmasından təqdim olunur.

Açar sözlər: rəsmi-işgüzar kommunikasiya, xəyal gücü, əzm, sıx çalışma, qərarlılıq, ingiliscə sitat, rusca sitat

NOVRUZALIYEVA SEVDA JAID

THE PRIORITY OF DAYDREAMING IN OFFICIAL-BUSINESS COMMUNICATION SUMMARY

In this scientific-research work, the written and oral forms of official-business communication, as well as the concept of dreams, are clarified, with English and Russian quotations, along with their translations.

Quotations of world-famous people such as philosophers, writers, heads of state, scientists, businessmen, and professional athletes are carefully analyzed, each quote is treated individually, the essence of the issue is explained, and no one's composition, opinion, or plan is used at this time. This gives the article a distinctive feature.

The statements of the author of the article regarding official-business communication, linguistics, and comparative translation are presented from an innovative perspective.

Keywords: official-business communication, imagination, perseverance, hard work, determination, English quote, Russian quote

НОВРУЗАЛИЕВА СЕВДА ДЖАИД

**КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ
ПРИОРИТЕТ МЕЧТАТЕЛЬНОСТИ В ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОМ
ОБЩЕНИИ**

В данной научно-исследовательской работе разъяснены письменная и устная формы официально-делового общения, а также понятие воображения, с английскими и русскими цитатами, а также их переводами.

Цитаты всемирно известных людей, таких как философы, писатели, главы государств, ученые, бизнесмены и профессиональные спортсмены, тщательно анализируются, каждая цитата рассматривается индивидуально, разъясняется суть вопроса, чей-либо композиция, мнение или план не используется в статье. Это придает статье отличительную особенность.

Высказывания автора статьи относительно официально-делового общения, лингвистики и сравнительного перевода представлены с новаторской точки зрения.

Ключевые слова: официально-деловое общение, воображение, настойчивость, трудолюбие, решительность, английская цитата, русская цитата

Rəyçi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Pərvanə Əzizova